

Kártékony hatások

VISSZHANG - LVII. évfolyam, 12. szám, 2013. március 22.

Fábri Péternek igaza van, a felhasználók még nem eléggé szervezettek, hogy a ma kodifikált szerzői jog elleni támadásaik hatékonyak lehessenek (*Az ingyenesség látszata, ÉS, 2013/7., febr. 15.*). Sajnos – teszem hozzá.

Először is a szerzői jog nem olyan, mint az emberhez fűződő más jogok (például az egészséghez való jog). A szerzői jogot jobbra nem is emberek, hanem jogi személyek, vállalatok, rt.-k, egyesületek birtokolják, adják, veszik. A szellemi értéket létrehozó emberek maguk alig keresnek rajta, sokszor emiatt fel is szólamlanak, de hiába. Ennek ellenére az ember mégiscsak létrehoz szellemi alkotásokat, mert ez a lényege. Komponál zenét, mert az belülről jön, és nem tudja magában tartani, örül, ha minél több embernek tetszik. Tinódi Lantos Sebestyén nem azért játszott, mert szerzői díjat kapott, és esze ágában se volt beperelni azt, aki az ő zenéjét, szövegeit továbbadta. Az építéset nem zavarja, hogy művét nap mint nap lefényképezik, és ingyen gyönyörködnek benne, a költő, ha tehetné, verseit ingyen osztogatná.

A szerzői jogban szellemi alkotásról van szó, amelynek értelmesnek és egyedinek kell lennie. A jogtulajdonos felkentjei szerint egy szóhasználat is egyedi lehet, mert a szerző ugyebár nem véletlenül nem használta a szinonimát. Így mindenért szerzői díjat lehet kérni, akár egy vasúti menetrendért, egy meteorológiai jelentésért, egy mérlegbeszámolóért. A hatályos magyar szerzői jog első mondata megjelöli a szerzői jog mibenlétét: „szerepet tölt be a szellemi alkotások ösztönzésében”. Tehát nem egy magától értetődő jogról van szó, hanem egy mesterséges, változtatható és érdekérvényesítés alapján térben és időben alakuló eszközről.

A szerzői jogtulajdonosok anyagi érdekeltségének megteremtésén kívül azonban a jogalkotónak lehetnek más szempontjai is. Például az információszabadság, vagy a technikai haladás a manipuláció visszaszorítása, vagy az egyoldalú kultúrfőlény megakadályozása. Az, hogy bizonyos (politikai, gazdasági) információkhoz mindenkinek joga van, ha nincsen pénze rá, akkor is. Ráadásul akkor, ha az információ már bekerült a köztudatba, adásban ment, megjelent, kinyomtatták, fenn van a neten. Miért kellene azért pénzt fizetni, hogy még egyszer meghallgassam, megnézzem, ellenőrizsem, amit nem értettem, elmélyítsem, ami rám vonatkozik, jegyzeteljem és lemásoljam, rögzítsem? Ha egy rádióműsorban megvádolnak azzal, hogy lopok, a rádióműsort csak akkor hallgathatom vissza, ha fizetek érte a rágalmozónak. Pont fordítva kellene! Azoknak a szolgáltatóknak (kiadók, műsorszórók stb.), akik közreadott művükkel (újságcikk, tévéműsor, internetes weboldal stb.) a köztudatba anyagokat juttatnak be (és ezzel lehetőségük nyílik nagyobb csoport tudatát befolyásolni), különadót kellene fizetniük. Mégpedig azért, mert a köztudat egy részét lefoglalják, használják, tematizálják, manipulálják, és ebből óriási hasznot húznak (ellenszolgáltatásért fogyasztókat befolyásolnak, pártokat kampányolnak, indulatokat ébresztenek, embereket tévesztenek meg).

Amerikában lebutították a szervereket, hogy a fájlcsere nehezebb legyen! Magyarországon 70 évesnél fiatalabb könyv digitalizálását nem vállalják, mert félnék a szerzői jogi törvénytől. Vissza a kézi kódexmásoláshoz! Miért lehetséges ez? Azért, mert a szerzői művek fogyasztói, felhasználói nem (eléggé) hallatják hangjukat. Ki képviseli mondjuk a mozinézők, zenehallgatók, szoftverhasználók, médiafogyasztók jogait?

Szerencsére ezt egyre többen ismerik fel, terjednek a szabad felhasználású szoftverek, fogyasztói közösségek, a médiamonopóliumok és a titkos megállapodások elleni mozgalmak (ACTA). Egyre nagyobb azoknak a szerzőknek a száma, akik nem anyagi érdekből (Copy Left) bocsátják rendelkezésre műveiket.

Sajnos azonban a kiváltságokat szerzett jogtulajdonosok képviselte még mindig jobban fizet...